

Nr 189.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket; given Stockholms slott den 21 mars 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Herman Eriksson.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Eriksson:

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd i form av särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med 1932 innebära dessa åtgärder i huvudsak, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, med vilka staten slutit särskilda skriftliga kontrakt av nyss angiven innebörd. Under 1936 inträdde en förändring såtillvida, att mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande stödåtgärderna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, gälla för tiden till och med den 30 september

1940. De hava tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1938 års riksdag (prop. nr 95; R. skr. nr 53).

Den 26 januari 1940 har Kungl. Maj:t uppdragit åt *landshövdingen Carl Mannerfelt* att i egenskap av undersökningsmyndighet jämlikt lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanlutningar verkställa undersökning rörande svenska sockerfabriksaktiebolagets inverkan på prisleghållandena i fråga om sockerbeter och socker inom riket samt att, så snart lämpligen ske kunde, till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för undersökningens resultat. Till fullgörande av detta uppdrag har Mannerfelt med skrivelse den 23 februari 1940 överlämnat en redogörelse för av honom verkställd undersökning i ämnet. Redogörelsen inledes med vissa allmänna översikter om betodlingen och sockertillverkningen samt försäljningen av socker. Därefter följer en undersökning av svenska sockerfabriksaktiebolagets produktionskostnader under de två senaste åren. Vidare redogöres för bolagets tillgångar och skulder under samma tid med analys över hithörande poster och med uppgifter om förändringar i fråga om värden av anläggningar och lager. I anslutning härtill behandlas bolagets vinstförhållanden och kapitalställning. Ytterligare göres ett försök att, på basis av bolagets räkenskaper och med utgångspunkt från vissa antaganden om betskörd, utbytetal m. m., bedöma de sannolika tillverkningskostnaderna för den närmaste framtiden i avseende å socker, därvid ett särskilt studium ägnats frågan om de förhållanden, som till följd av rådande kristid inträtt för sockertillverkningen.

Undersökningsmyndigheten har framhållit, att redogörelsen i huvudsak är ett sammanhängande helt och att den till stor del innehåller uppgifter om sockerbolagets ekonomiska och tekniska förhållanden. Med hänsyn härtill och då avsikten närmast torde hava varit att i Kungl. Maj:ts hand sätta erforderliga uppgifter för bedömning av sockerindustriens nuvarande produktionsförhållanden, har myndigheten — i enlighet med av sockerbolaget härom gjord hemställan — ansett sig ej böra tillstyrka redogörelsens offentliggörande.

De allmänna grunderna i nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande.

Genom förordningen den 25 februari 1938 (nr 60) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt förordningarna nr 50/1933, 21/1934, 33/1935, 42/1936 och 59/1937 skulle gälla till och med den 28 februari 1938, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 30 september 1940. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianterings-

frilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införselförbjudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt, äger att lämna annan tillstånd till införsel av vara, som avses i förordningen. Vara, som på grund av bestämmelserna i förordningen icke får införas, må, därest densamma icke är att enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel anse såsom olovligen införd, åter utföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med svenska sockerfabriksaktiebolaget är av följande lydelse.

»Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 8 § omförmälda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

I avseende å införsel av socker, om vars inköp i fast räkning avtal träffats före den 2 februari 1932 och varom anmälan senast den 15 mars 1932 blivit gjord hos statens sockernämnd, skola bestämmelserna i 7 § andra stycket av kontraktet den 22 februari 1932 mellan staten och bolaget äga tillämpning.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under 1938 och 1939 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt icke må, med undantag som följer av bestämmelserna i 3 § andra stycket, understiga 2 kronor 70 öre. Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning, vattenhalt i betmassa och bidrag till järnvägsfrakt gälla i huvudsak de grunder, som tidigare tillämpats av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

3 §.

Bolaget åtager sig att bestrida 50 procent av kostnaderna för den i 6 § omförmälda nämnden.

Vidare förbinder sig bolaget att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1938 eller 1939, innehållande bestämmelse om det i 2 § angivna minimipriset av 2 kronor 70 öre, med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 6 § omnämnda nämnden.

Vad betodlare enligt § 2 i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser, som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris. Bolaget skall bedriva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

5 §.

Bolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skall vara normerande för priskurantpriserna å övriga av bolaget saluförda sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämmes enligt samma grunder som hittills efter läget å världsmarknaden, varvid dock gäller, att lägre pris för sagda sockersort ej behöver tillämpas än 32 öre per kilogram.

6 §.

Bolagets verksamhet, i vad den beröres av detta kontrakt, skall vara underkastad fortlöpande kontroll av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd av tre opartiska och sakkunniga personer (statens sockernämnd).

Av bolaget fattat beslut angående priserna å socker skall ofördröjligen meddelas nämnden. Då denna finner av bolaget tillämpade priser icke stå i överensstämmelse med vad i 5 § sägs, har den att meddela bolaget detta samt, om rättelse ej ernås, själv efter det bolaget beretts tillfälle yttra sig besluta angående priserna å socker. Dylikt av nämnden fattat beslut skall omedelbart lända till efterrättelse. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till nämnden lämna de uppgifter, som denna anser erforderliga för kontrollens utövande.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt äger Kungl. Maj:t meddela närmare föreskrifter.

7 §.

Bolagets åtagande enligt detta kontrakt gäller under förutsättning, att inga ändringar under avtalstiden vidtagas beträffande gällande tullsatser å raffinerat eller oraffinerat socker eller å melass ävensom att ej under nämnda tid införes accis å socker.

8 §.

Detta kontrakt gäller från och med den 1 mars 1938 till och med den 30 september 1940.»

I brev till generaltullstyrelsen den 25 februari 1938 angående åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande (Sv. förf.-saml. nr 61) har Kungl. Maj:t tillkännagivit, att Kungl. Maj:t genom ifrågavarande kontrakt för tiden 1 mars 1938—30 september 1940 å svenska sockerfabriksaktiebolaget överlåtitt sådan införselrätt, som omförmäles i förordningen nr 30/1932.

Vissa bestämmelser rörande betarbetarlöner för åren 1938 och 1939.

Enligt den förbindelse (jfr Sv. förf.-saml. nr 61/1938), som jämlikt kontraktets 3 § skall avfordras betodlare, åligger det sådan odlare dels att vid användning under 1938 och 1939 av lejd arbetskraft för sockerbets skötsel eller upptagning, där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelser, betala vissa i förbindelsen angivna arbetslöner, dels ock att till täckande av kostnader, som sockernämnden har att bestrida, under 1938 och 1939 till nämnden erlægga en avgift av — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande — intill 2 kronor 50 öre för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling respektive år. Nyssnämnda arbetslöner hava i förbindelsen bestämts sålunda, att för sommarskötseln skall, därest den omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 71 kronor per tunnland, samt att för upptagningen skall betalas ett ackord av likaledes minst 71 kronor per tunnland. För upptagning som verkställes senare under året än den 9 november utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 6 öre per 400 sträckfamnar för varje 1 000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed skörden å egendomen överstiger 280 deciton betor per hektar. Bortfaller den första hackningen, skall ackordet minskas med 4 kronor 50 öre per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 11 kronor. Beträffande vissa betodlare gälla andra bestämmelser. Sålunda skall för betodlare utanför Skåne, som tecknar betodlingskontrakt med råsockerfabrik i Skåne eller Blekinge, ackordet utgöra för sommarskötsel minst 66 kronor och för upptagningen likaledes minst 66 kronor per tunnland. Avdraget för icke fullgjord sista hackning är i detta fall 9 kronor per tunnland. För betodlare på Gotland eller fastlandet, som tecknar betodlingskontrakt med Roma eller Mörbylånga råsockerfabrik, äro motsvarande ackordsbelopp respektive 67 kronor och 63 kronor samt avdraget för att den sista hackningen icke utföres 10 kronor per tunnland. För betodlare på Öland, som tecknar betodlingskontrakt med Mörbylånga råsockerfabrik, är ackordsbeloppet för sommarskötseln minst 69 kronor och för upptagningen minst 61 kronor per tunnland. Avdragen vid bortfallna arbetsmoment äro samma som för sistnämnda odlare på Gotland och fastlandet. I de anförda undantagsfallen utgår kvantitetstillägg med 4 öre per 400 sträck-

famnar för varje 1 000 kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 250 deciton betor per hektar. — Kvantitetstillägg skall utbetalas senast 2 veckor efter kampanjens slut vid vederbörande fabrik. Om arbetare genom styrkt sjukdom eller annan mellankommande orsak är förhindrad att slutföra åtaget arbete om minst 6 400 sträckfamnar och för detsamma slutförande ställer annan arbetare i sitt ställe, skall kvantitetstillägg utgå till respektive arbetare i proportion till utfört arbete. Betodlare skall, sedan leveransen av sockerbetor för året avslutats, för betarbetare som så påfordrar förete skriftlig, av svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhanda-hållen uppgift å sin medelskörd av sockerbetor under året.

Bestämmelser om skyldighet för sockerindustrien att betala viss del av kostnaderna för statens sockernämnd samt att avfordra betodlarna sådan förbindelse, varom nyss nämnts, infördes första gången 1934. Stadgandet om skyldighet för betodlarna att tillämpa vissa lägsta betarbetarlöner tillkom för att hindra underbetalning samtidigt med att betodlarna genom det statliga ingripandet erhöilo viss prisgaranti. De betarbetarna i förbindelsen tillförsäkrade lönerna hava årligen undergått vissa förhöjningar, svarande mot bestämmelserna i gällande kollektivavtal.

Uppgifter om löneförhållandena inom sockerbetsodlingen 1940.

Rörande sommarskötsel och upptagning av sockerbetor m. m. under 1940 gäller ett i februari 1940 mellan å ena sidan svenska lantarbetsgivareföreningen och Skånes lantarbetsgivareförening samt å andra sidan svenska lantarbetareförbundet och dess skånedistrikt ingånget kollektivavtal. Enligt detta skall i huvudsak tillämpas följande, varvid de för 1938 och 1939 gällande, skiljaktiga villkoren angivas inom parentes.

För sommarskötseln är bestämt ett grundpris av 19 (17) öre för första hackningen, 57 (50) öre för gallringen, 32 (27) öre för hackningen närmast efter gallringen och 18 (17) öre för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning, allt per 100 sträckfamnar, dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 70 (60) öre per 100 sträckfamnar. Tillägg till eller avdrag från grundpriset skall göras med hänsyn till det plantantal, som gallringsarbetet givit till resultat. Sålunda utgår tillägg, som ökar med 1 krona för varje 1 000-tal plantor utöver 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar upp till ett antal av 46 000 plantor men över detta antal återigen minskar med 1 krona per 1 000 plantor. Avdrag sker för plantantal understigande 38 000 med 1 krona för vardera av de tre första tusentalen plantor och därefter med 2 kronor för tusental, allt per 6 400 sträckfamnar. — För upptagning av sockerbetor utgår ersättning per 400 sträckfamnar med 4 kronor 40 öre (4: 20) för arbete verkställt före den 1 november och 4 kronor 90 öre (4: 70) för tiden därefter, varvid dock totalersättningen för fullgjort arbete alltid skall utgöra minst 4 kronor 65 öre

(4:45) per 400 sträckfamnar. För sockerbetsupptagning efter den 9 november utgår ett extra tillägg av 50 öre per 400 sträckfamnar.

Till arbetare, som utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3 200 (6 400) sträckfamnar, utgår för verkställt upptagningsarbete s. k. kvantitetstillägg med 6 öre per 400 sträckfamnar för varje fullt 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28 000 kilogram betor per hektar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annan mellankommande orsak är förhindrad slutföra åtaget arbete (minst 3 200 sträckfamnar) och för detsamma utförande ställer annan arbetare i sitt ställe, skall kvantitetstillägg utgå till denne i proportion till utfört arbete. Beträffande den s. k. »smutsprocentens» inverkan på kvantitetstillägget gälla särskilda bestämmelser.

I avtalet angivna 6 400 sträckfamnar motsvara i fråga om sommarskötseln vid ett radavstånd mellan plantorna av 45 centimeter ett tunnland. Sistnämnda ytenhet motsvarar, då fråga är om upptagningen, 16 enheter (rutor) om 400 sträckfamnar. Med utgångspunkt härifrån ernås vid tillämpning av kollektivavtalets ackordspriser i medeltal följande arbetsförtjänster. Sommarskötseln av sockerbetor omfattande 4 arbetsmoment giver en förtjänst av 80 kronor 64 öre per tunnland. Då ersättningen för upptagningen av sockerbetor vid ett medeltal av 4 kronor 65 öre per ruta uppgår till 74 kronor 40 öre per tunnland, utgör hela förtjänsten på sommarskötsel och upptagning 155 kronor 4 öre per tunnland.

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1938 och 1939.

Såsom förut nämnts hava statsmakterna för odlingsåren 1932—1939 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser.

Vad särskilt angår *betpriset* har under ifrågavarande tid enligt överenskommelse mellan sockerbolaget och betodlarna i huvudsak gällt den regeln, att till grund för beräkning av betpriset för visst år skall läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden den 1 mars det år, betorna odlas, till den 28 februari nästföljande år, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skall utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt utgör priset 7 gånger nämnda grundtal (grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten röner betpriset ett tillägg eller avdrag med $\frac{1}{100}$ av grundpriset. Till följd av statsmakternas åtgärder har för 1932—1939 års betodling denna regel om bet-

prisets fastställande kompletterats med ett stadgande av innebörd, att odlaren — oberoende av sockerprisets eventuella växlingar — garanteras ett visst lägsta pris för betorna, under förutsättning att han avlämnar sådan förbindelse rörande betarbetarlöner, som förut omnämnts. Ifrågavarande minimipris, som för 1932 års odling sattes till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, har under de senare åren undergått höjning och utgjorde för 1938 och 1939 års odlingar 2 kronor 70 öre.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. under den tid, införselmonopol å socker varit gällande, torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket hektar	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Socker- halt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för socker- halt	Extra tillägg	Tillhopa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1932/33	40 681	1 549 398	380	16,95	230,00	13,66	—	243,66
1933/34	50 574	1 839 914	364	18,16	225,00	30,38	—	255,38
1934/35	50 572	1 861 939	368	16,39	225,00	5,48	—	230,48
1935/36	50 640	1 865 930	369	17,52	225,00	21,38	4,00	250,38
1936/37	51 368	1 799 565	350	18,19	225,00	30,80	12,00	267,80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18,11	255,00	33,00	—	288,63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17,58	270,00	26,66	—	296,66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17,69	270,00	28,52	—	298,52

Antalet betodlare, som 1936 utgjorde 26 989 och 1937 28 132, uppgick 1938 till 27 555.

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1932/33	233 593	228 398
1933/34	304 310	250 738
1934/35	270 063	251 488
1935/36	293 053	262 659
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	307 500	

Vissa uppgifter om försäljningen av socker inom riket m. m.

De bestämmelser, som allt ifrån införandet av införselmonopolet å socker den 1 mars 1932 gällt i avseende å sockerindustriens prissättning å socker, äro i huvudsak följande. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skall vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 be-

stämmer enligt samma grunder som dittills efter läget å världsmarknaden, varvid dock gäller, att lägre pris för sagda sockersort ej behöver tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierat under de olika monopolåren.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1932— $\frac{28}{2}$ 1933	31 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1933— $\frac{28}{2}$ 1934	{ 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{31}{5}$ 1933 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1934— $\frac{28}{2}$ 1935	
$\frac{1}{3}$ 1935— $\frac{28}{2}$ 1936	30 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	{ 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{30}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{28}{2}$ 1940	32 öre per kg
	32 öre per kg.

Rörande de under monopoltiden faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
$\frac{28}{2}$ 1932— $\frac{28}{8}$ 1932	31	37	38
$\frac{28}{8}$ 1932— $\frac{13}{9}$ 1932	32	38	39
$\frac{14}{9}$ 1932— $\frac{31}{5}$ 1933	31	37	38
$\frac{1}{6}$ 1933— $\frac{7}{6}$ 1933	30	36	37
$\frac{8}{6}$ 1933— $\frac{8}{9}$ 1933	31	37	38
$\frac{9}{9}$ 1933— $\frac{10}{9}$ 1933	32	38	39
$\frac{20}{9}$ 1933— $\frac{22}{11}$ 1933	31	37	38
$\frac{23}{11}$ 1933— $\frac{22}{1}$ 1934	30	36	37
$\frac{23}{1}$ 1934— $\frac{6}{3}$ 1934	31	37	38
$\frac{7}{3}$ 1934— $\frac{28}{2}$ 1936	30	36	37
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{10}{11}$ 1936	31	37	38
$\frac{20}{11}$ 1936— $\frac{27}{1}$ 1937	30	36	37
$\frac{28}{1}$ 1937— $\frac{21}{4}$ 1939	32	38	39
$\frac{22}{4}$ 1939— $\frac{3}{5}$ 1939	33	39	40
$\frac{4}{5}$ 1939— $\frac{23}{7}$ 1939	34	40	41
$\frac{24}{7}$ 1939— $\frac{30}{7}$ 1939	33	39	40
$\frac{31}{7}$ 1939— $\frac{6}{12}$ 1939	32	38	39
$\frac{7}{12}$ 1939—	34	40	41

Vad särskilt angår sockerpriset under innevarande kampanjår framgår av tabellen, att den 7 december 1939 vidtogs en höjning med 2 öre per kilogram. Visserligen hade läget å världsmarknaden under senhösten 1939 på grund av stormaktskrigets förhållanden stegrats till sådan höjd, att enligt lydelsen i kontraktet mellan staten och bolaget en tidigare och större prishöjning kunnat tänkas ifrågakomma. Nyssnämnda ökning av det svenska sockerpriset vidtogs emellertid först efter förhandlingar mellan regeringen och sockerbolaget, därvid bolaget som särskilt skäl för prishöjning åberopade stegrade omkostnader.

Sockerbolagets försäljningar av raffinerat socker hava under senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med 1 augusti ena året till och med 31 juli nästa år, uppgått till följande myckenheter.

1935/36	273 835 ton
1936/37	270 106 »
1937/38	271 812 »
1938/39	293 221 »

Den sammanlagda förbrukningen i Sverige av socker kan uppskattas till normalt ungefär 270 000 ton per år. Den för året 1938/39 nyss angivna stegrade siffran innebär en ökad expedition av drygt 20 000 ton, till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljningar av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försäljningen. Under tiden efter ingången av 1940 har emellertid ett bakslag inträtt, i det att expeditionerna av raffinad under den gångna tiden av nu löpande kalenderår legat något under det normala.

Liksom i tidigare års propositioner i sockerfrågan torde nu få meddelas vissa, från svenska sockerfabriksaktiebolaget införskaffade uppgifter rörande detaljpriset i svenskt mynt per kilogram strösocker i olika europeiska länder, därvid uppgifterna avse den senaste tidpunkt — den 1 oktober 1938 — för vilken samlade officiella siffror härom föreligga.

	Öre per kg		Öre pr kg
Sverige	39	Portugal	78
Danmark	41	Turkiet	81
Schweiz	42	Danzig	84
England	44	Tjeckoslovakiet	86
Belgien	49	Holland	97
Frankrike	52	Albanien	112
Finland	52	Tyskland	123
Estland	52	Jugoslavien	125
Lettland	53	Rumänien	130
Irland	57	Bulgarien	130
Grekland	58	Italien	141
Norge	63	Ungern	154
Litauen	68	Ryssland	224
Polen	76		

I anledning av ett uttalande av bevillningsutskottet vid 1938 års riksdag (Bet. nr 3) uppdrog Kungl. Maj:t den 18 november 1938 åt statens sockernämnd att verkställa utredning rörande möjligheterna att åstadkomma en utjämning av detaljhandelspriserna å socker. Denna utredning väntas inom kort vara avslutad.

Vissa uppgifter om statens sockernämnds verksamhet.

I instruktion för statens sockernämnd den 27 april 1934 (nr 85) hava meddelats närmare bestämmelser angående nämndens uppgifter i fråga om sockerregleringens tillämpning. Med avseende å omförmälda i kontrakten angivna förbindelse angående betarbetarlöner och bestridande av vissa kostnader är i instruktionen stadgad skyldighet för nämnden att, där betodlare finnes icke hava till betarbetare utbetalt denne enligt förbindelsen tillkommande ersättning för utfört arbete, vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för utbekommande av det belopp, betodlaren enligt förbindelsen har att för sådant fall utgiva samt, sedan beloppet uppburits av nämnden, utbetala till betarbetaren vad honom tillkommer. Tillika har föreskrivits, att vid behandlingen av dylikt ärende skola i nämnden deltaga två av Kungl. Maj:t utsedda extra ledamöter.

Genom beslut den 15 december 1939 har Kungl. Maj:t fastställt den avgift, som skall till nämnden erläggas för odlare av sockerbetor år 1939, till 2 kronor 50 öre för varje uppmätt hektar av vederbörande odlares betareal för nämnda år. Enligt sockernämndens årsberättelse för år 1939 inflöto i avgiftsmedel för nämnda år i runt tal 127 000 kronor. För åren 1936, 1937 och 1938 voro motsvarande siffror respektive 129 000, 138 000 och 127 000 kronor.

I första hand skola inflytande avgiftsmedel användas till täckande av hälften av med sockernämndens verksamhet förenade kostnader. Andra hälften av dessa kostnader skall enligt avtalet mellan staten och sockerbolaget gäldas av nämnda bolag. Kostnaderna för nämndens verksamhet under regleringsåret 1 mars 1938—28 februari 1939 hava uppgått till 5 374 kronor 16 öre. Härav har sockerbolaget erlagt 2 687 kronor 8 öre.

Övriga avgiftsmedel fördelas mellan betodlarsammanslutningar att användas för kontroll- och försöksverksamhet. Följande fördelning av tillgängliga avgiftsmedel för år 1938, vilka med kvarstående reservationer belöpte sig till 131 641 kronor 5 öre, har av Kungl. Maj:t fastställts den 19 maj 1939:

Sveriges betodlares centralförening	109 670 kr. 40 öre
Gotlands betodlareförening u. p. a.	7 550 » — »
Lidköpings betodlareförening	1 030 » — »
Östergötlands betodlareförening	5 031 » 30 »
Södra Kalmar läns och Ölands betodlareförening	6 790 » — »
	<hr/>
	130 071 kr. 70 öre

Efter denna fördelning kvarstod således en reservation av 1 569 kronor 35 öre.

Den internationella sockermarknaden.

Beträffande läget å den internationella sockermarknaden under år 1938 kan ur en av svenska sockerfabriksaktiebolaget utarbetad redogörelse inhämtas i huvudsak följande.

Världsproduktionen av socker uppgick under tillverkningsåret 1937/38 till omkring 30 milj. ton och under 1938/39 till ungefär samma kvantitet. De samtida siffrorna för den europeiska betsockerproduktionen voro 9 600 000 och 8 800 000 ton.

Omsättningen å världsmarknaden under år 1938 belöpte sig till omkring 3 milj. ton eller till 10 % av den totala världsproduktionen, varav sålunda följer att 90 % av denna varit antingen nationellt skyddad eller skyddad genom reserverade avsättningsområden såsom t. ex. imperiets marknad i England och Kubas i Förenta staterna. Bland produktionsländerna å världsmarknaden dominerade Java och Kuba, som på denna omsatte i runt tal 1 000 000 ton respektive 850 000 ton. Främst bland importländerna stod England, som år 1938 övertog omkring 1 200 000 ton.

Det å världsmarknaden under år 1938 noterade genomsnittliga försäljningspriset — 5 sh 5 d per cwt cif England, motsvarande 10 kronor 35 öre per 100 kilogram — torde täcka produktionskostnaderna på Java. Övriga länders produktionskostnader torde ligga väsentligt högre. I förhållande till genomschnittsnoteringen för år 1937 inträdde en prisnedgång med inemot 2 öre per kilogram.

Rörande läget å världsmarknaden under 1939 har sockerbolaget lämnat följande redogörelse.

Genom de av internationella sockerrådet för år 1938/39 vidtagna åtgärderna syntes redan vid 1939 års ingång en god balans hava uppnåtts mellan tillgång och efterfrågan å den fria marknaden. Minskad betsockerproduktion i Europa och något reducerad volym hos den sammanlagda världsproduktionen, varom uppgifter erhöles strax på nyåret, kunde väntas giva anledning till tidigare icke medräknade importbehov. Som därjämte beredskapsköp företogs från vissa länders sida, vann den uppfattningen alltmåra insteg, att en viss knapphet i tillgången skulle komma att göra sig gällande och att prisstegring därför vore sannolik.

Genom anhopning av råsocker från imperiet under de första månaderna av 1939 i England, varigenom detta lands intresse för en tid helt användes från den internationella råsockermarknaden, samt på grund av det samtida tryck, de engelska raffinaderierna utövade genom forcerade utbud av raffinad, fördröjdes framträdandet av den väntade prisstegringen till slutet av mars månad. En överblick över marknaden vid sagda tillfälle visade en koncentration av faktorer, som pekade på en omedelbart förestående lyftning av priset. Kuba och Java, de båda största exportörerna å de internationella avsättningsområdena, hade blott förhållandevis ringa kvantiteter av sina kvoter osålda och visade därjämte reservation med sina utbud. Utvecklingen å det politiska området gav anledning till forcerat intresse för beredskapsköp. Det internationella sockerrådet uppgavs underhandla med paktmedlemmarna om reglering av tillförseln till den internationella mark-

naden 1939/40. Uppgången inställde sig också, och den blev, jämförd med de förhållandevis små fluktuationer sockerpriset uppvisat under de närmast föregående åren, tämligen betydande. Vid två tillfällen, i början av maj och i början av juli, noterades för råsocker 96° cif England ett pris av c:a 8/6 d., den högsta nivå nämnda notering uppnått sedan år 1930.

Fram till mitten av juli 1939 förmärktes knapphet på såväl råsocker som raffinad för prompt leverans, trots att internationella sockerrådet företog ökning av kvoterna, och prisbildningen var i stort sett synnerligen fast. Någon samtidig sänkning av de för 1939/40 bestämda och i överkant tilltagna kvoterna kom emellertid icke till stånd, varför riklig tillförsel syntes kunna påräknas efter den 1 september. Efter hand medförde detta ett uppskjutande i möjligaste grad av anskaffningarna till efter nämnda tidpunkt, och en lättnad inträdde i den ansträngda situationen för prompt vara. Noteringen för denna försämrades, och i slutet av augusti månad hade den fallit tillbaka till utgångsläget från slutet av mars. I prisuppgången under våren och sommaren deltog leveranserna efter den 1 september 1939 endast i ringa utsträckning, vilket torde böra förklaras därigenom att, såsom redan nämnts, sockertillgången efter nämnda datum hela tiden måste bedömas som riklig.

Krigsutbrottet skapade en förändrad situation, såtillvida som det för flera länder blev angeläget att snarast och i största möjliga mån täcka sina behov oavsett gestaltningen av priset. Spekulativt köpintresse framkom därjämte, och en stark prisstegring inträdde. Marknadsbilden efter den 1 september 1939 är självfallet synnerligen oklar på grund av de sparsamma under rättelser, som stått till förfogande efter nämnda tidpunkt.

Världsproduktionen under tillverkningsåret 1938/39 uppgick till 28 650 000 ton mot 29 830 000 ton närmast föregående produktionsperiod. Totalskörden under nu löpande tillverkningsår uppskattas till 30 400 000 ton, en ökning sålunda från 1938/39 på cirka 1 750 000 ton, vilken fördelar sig med cirka 600 000 ton på de rörodlande länderna och cirka 1 150 000 ton på de betodlande. Den totala världstillgången på socker synes f. n. hava sådan storlek, att den skulle rikligt förslå att täcka all normal förbrukning. Försörjningssvårigheter förefinnas dock för de europeiska länder, som äro hänvisade till att täcka sina behov genom import, men situationen för dem är icke betingad av sockerbrist utan av rådande transportförhållanden.

Särskilda framställningar rörande sockerregleringen.

I februari 1939 har ett antal betodlare hemställt till Kungl. Maj:t att i blivande avtal med sockerbolaget skulle insättas som villkor, att bolaget skulle fortsätta tillverkningen vid saftstationen i Eslöv, vars nedläggande redan av bolaget beslutats. Enligt betodlarnas uppfattning skulle nedläggandet av saftstationen medföra stora olägenheter och ökade kostnader för dem själva.

Sockerbolaget, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, har framhållit, bland annat, att saftstationen i fråga länge hade framstått såsom en tyngande ekonomisk faktor. Det påyrkade villkoret kunde bolaget icke godtaga framför allt därför att saftstationens maskinella utrustning redan nedmonterats

och överförs till Örtoftafabriken. Sveriges betodlares centralförening beräknade kostnadsökningen per 100 kilogram sockerbeton, levererade å järnväg, till i allmänhet 3 à 4 öre, medan för de betodlare, som tidigare själva transporterat sina betor till saftstationen, motsvarande ökning i transportkostnaderna skulle bli omkring 10 öre per 100 kilogram.

Statens sockernämnd har för sin del i utlåtande den 29 november 1939 bland annat framhållit, att, enligt vad nämnden inhämtat, särskilda anordningar vidtagits för beredande av förbättrade lastnings- och lossningsförhållanden för de betodlare, vilka önskat allttjämt verkställa sin betleverans till Eslöv. Till följd av sin ställning och med hänsyn till gällande avtal med staten vore sockerbolaget icke i stånd att begagna sig av förefintliga möjligheter att genom billigare råvaruinköp och förbättrade avsättningspriser ernå skälig räntabilitet för i rörelsen investerade medel. Bolaget vore i stället utslutande hänvisat till att genom förbättringar i driften söka åvägabringa ekonomiskt gynnsammare produktionsresultat. Hinder borde icke från statsmakternas sida läggas i vägen för sådana rationaliseringsåtgärder, som från bolagets sida kunde anses erforderliga och befogade. Uppenbart vore att de berörda betodlarna komme att få vidkännas såväl merkostnader som vissa praktiska olägenheter genom nedläggandet av saftstationen. Dessa odlare torde emellertid icke komma i ett ofördelaktigare läge än flertalet övriga betodlare inom landet. En viss övergångstid hade beretts odlarna att anpassa sig efter de ändrade förhållandena. Sockernämnden hemställde, att framställningarna icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Departementschefen. De skäl, som under de senaste åren föranlett statsmakterna att reglera socker- och betpriserna samt vidtaga vissa andra åtgärder beträffande sockernäringen i Sverige, kvarstå allttjämt och torde under rådande tidsläge göra sig gällande med minst samma styrka som hittills.

Någon anledning att frångå hittills tillämpade huvudprinciper för regleringen av den svenska sockernäringen synes icke heller föreligga. Till grund för regleringsanordningarna i fortsättningen bör sålunda ligga ett avtal mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget om att bolaget enligt vissa bestämmelser tillförsäkras ensamrätt till import av socker mot det att bolaget inbjuder till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder samt vidare att bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå betodlingskontrakt med det av staten bestämda betpriset, med mindre odlaren avlämnar viss förbindelse angående betarbetarlönerna. På grund av de ändrade förutsättningarna för sockernäringens bedrivande i Sverige — starkt fluktuerande priser i utlandet å socker och olika förnödenheter, varav sockerindustrien har behov — måste emellertid avtalet i övrigt få en väsentligt annan utformning än under tidigare år. Av nyssnämnda skäl är ej heller lämpligt att avtalet träffas för längre tid än ett år.

Vad angår bestämmelserna rörande betarbetarlönerna i den förbindelse, som betodlare skall hava att avlämna till bolaget, böra dessa bestämmelser liksom hittills ansluta sig till motsvarande stadganden i det för året gällande kollektivavtalet. Enligt detta, som gäller i Skåne, Östergötland, Skaraborgs län, Halland och Blekinge, har helackordet per tunnland höjts med cirka 13 kronor till 155 kronor 4 öre, därav för sommarskötsel med fyra arbetsmoment 80 kronor 64 öre och för upptagning 74 kronor 40 öre. Då upptagning verkställes senare än den 9 november, skall utgå ett tillägg av 8 kronor per tunnland. För det fall att sommarskötseln omfattar mindre antal arbetsmoment än fyra, skall ackordet minskas med 3 kronor 84 öre, om någon hackning ej sker före gallringen, och med 11 kronor 52 öre, om den tredje hackningen bortfaller. I enlighet med de principer, som statsmakterna under senare år tillämpat, torde ändringar, motsvarande de i kollektivavtalet sålunda vidtagna, böra ske i den förbindelse, betodlare i Skåne, Östergötland, Skaraborgs län, Halland eller Blekinge vid tecknande eller övertagande av betodlingskontrakt skall avgiva. Stadgandet om kvantitetstillägg får dock ej utgöra hinder för att, där så tidigare plägat ske, en sådan bestämmelse stipuleras, att en förutsättning för dylikt tillägg skall vara, att betorna icke hålla mer än viss angiven smutsprocent. För betodlare i övriga delar av landet böra ersättningsbestämmelserna i sagda förbindelse likaledes jämkas under hänsynstagande till att det inbördes förhållandet mellan betarbetarlönernas storlek i olika landsdelar såvitt möjligt lämnas orubbat. Med beaktande härav torde betodlare å Gotland böra betala för sommarskötsel med fyra arbetsmoment 75 kronor och för upptagning 68 kronor — i helackord per tunnland alltså 143 kronor. Bortfaller hackningen före gallringen, skall ackordet minskas med 4 kronor, och företages ej någon tredje hackning, skall minskning ske med 11 kronor. Betodlare, som tecknar kontrakt med Mörbylånga råsockerfabrik, bör betala för sommarskötsel med fyra arbetsmoment 79 kronor, för upptagning 64 kronor och i helackord alltså 143 kronor per tunnland. Minskningen, om första respektive tredje hackningen bortfaller, bör här fastställas till likaledes 4 kronor och 11 kronor.

Såsom tidigare nämnts har i förbindelsen funnits intagen en bestämmelse om att betodlare till täckande av kostnader, som statens sockernämnd har att bestrida, skall till nämnden erlägga en avgift av intill 2 kronor 50 öre för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling. Avgiftens belopp fastställas av Kungl. Maj:t. Från betodlarhåll har yrkats, att avgiften för innevarande år skulle kunna höjas till 3 kronor. Som skäl härför har åberopats, att kostnaderna för den kontrollverksamhet beträffande betleveranser, vissa provtagningar m. m., för vilkas bestridande de genom avgiften inflytande medlen användas, stigit samt vidare att ifrågavarande verksamhet borde utvidgas att omfatta bland annat även vissa utfodringsförsök med betmassa. Bolaget har förklarat sig ej hava något att invända mot betodlarnas yrkande. Vid sådant förhållande finner ej heller jag skäl till erinran däremot. Med

hänsyn till de ändrade uppgifter, som på sätt jag senare skall omnämna komma att åvila statens sockernämnd, ämnar jag föreslå, att kostnaderna för själva nämnden i fortsättningen skola bestridas av staten, men detta förhållande torde ej behöva hindra, att den nu avhandlade betodlaravgiften kan få höjas till 3 kronor.

Beträffande det närmare innehållet i förbindelsen, vilket i övrigt — med de jämkningar som föranledas av avtalets tillämpning under ett år — överensstämmer med nu gällande bestämmelser, får jag hänvisa till den vid statsrådsprotokollet fogade *bilaga 1 a*.

Vad därefter angår *villkoren för sockerbetsodling* under 1940 har från betodlarnas sida vid de förhandlingar, som förts med representanter för Sveriges betodlares centralförening, framställts krav på väsentligt förhöjt betpris. Som skäl härför har anförts, förutom de stegrade kostnaderna för odlingen, farhågor för att de ogynnsamma väderleksförhållandena under innevarande vår komma att medföra en avsevärt reducerad hektarskörd samt att till följd härav produktionskostnaderna per deciton betor komme att ytterligare ökas. Vid de överväganden och förhandlingar, som ägt rum om betpriset, har stor vikt tillmätts denna synpunkt om betproduktionens befarade fördyring till följd av mindre gynnsamt hektarutbyte. Efter ingående underhandlingar med centralföreningen har slutligen enighet uppnåtts om följande huvudregel rörande sockerbetspriset vid 1940 års odling. Sockerfabrikerna skola inbjuda till teckning av sockerbetsodling 1940 i enlighet med mellan bolaget och betodlareföreningen överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt icke får — i annat fall än då odlaren underlåter avlämna föreskriven förbindelse rörande betarbetarlöner — understiga vissa med hänsyn till variationer i medelhektarskörden å betor bestämda priser. Därest medelhektarskörden uppgår till minst 360 deciton, utgör sagda grundpris 3 kronor 2 öre, för att, i den mån medelhektarskörden försämras, enligt viss skala stiga till 3 kronor 26 öre, därest hektarskörden understiger 310 deciton, allt räknat per deciton sextonprocentiga betor. Med medelhektarskörd förstås här det tal, som erhålles om den för riket 1940 erhållna totala betskörden, angiven i deciton inköpt betvikt, delas med den samma år odlade totala betarealen, angiven i hektar uppmätt betareal. De grundpriser, som odlarna sålunda skulle tillförsäkras, framgå närmare av den skala, som återfinnes i 2 § av det såsom *bilaga 1* vid detta protokoll fogade kontraktsförslaget mellan staten och sockerbolaget.

Beträffande *odlingsvillkoren i övrigt* hava förhandlingar förts till en början direkt mellan svenska sockerfabriksaktiebolaget och Sveriges betodlares centralförening samt därefter mellan parterna inför landshövding Mannerfelt som opartisk ordförande. Vid dessa förhandlingar har enighet om innehållet i de blivande odlingskontrakten uppnåtts mellan parterna. Två frågor hava dock hänskjutits till Kungl. Maj:ts prövning. Betodlarföreningen har sålunda framställt yrkande om särskilt fraktbidrag till odlare, som förut leve-

rerat sockerbetor till den nu nedlagda Eslövs saftstation och hänvisats att i stället leverera till Örtofta råsockerfabrik. Jag har tidigare redogjort för de från betodlare i Eslövstrakten gjorda framställningarna om bibehållande av saftstationen i Eslöv och de häröver avgivna yttrandena. Med hänsyn till de konsekvenser ett bifall till yrkandena skulle få, anser jag mig ej kunna förorda, att statsmedel tagas i anspråk för bidrag av ifrågasatt slag eller att villkor om fortsättande av verksamheten vid saftstationen i Eslöv intages i avtalet mellan staten och sockerbolaget. Vidare hava betodlarna ifrågasatt, att bolaget skulle med stöd från statens sida vidtaga vissa anordningar för underlättandet av lossning av betor vid ett antal råsockerfabriker. I anledning härav har f. d. distriktschefen Erik von Friesen, på anmodan av mig, verkställt viss utredning i ämnet och därunder förhandlat med representanter för bolaget och betodlarna. Sedan vid dessa förhandlingar bolaget förklarat sig komma att utan särskilt bidrag från staten vidtaga erforderliga förbättringar i fråga om lossningsanordningarna, hava betodlarna förklarat sig därmed tillfredsställda.

Under de två senaste åren har *sockerbetsarealen* i riket uppgått till ungefär 50 000 hektar. Med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande läge säkerställa en så stor skörd som möjligt har sockerbolaget förklarat sig vilja öka betarealen innevarande år. Betodlarna hava ej haft något att erinra mot en med högst 10 procent ökad odling. Man synes därför böra för 1940 räkna med en betareal av i runt tal 55 000 hektar. Bolaget har förklarat sig villigt att vid medgivande av ökad areal ej endast tillgodose de odlare, vilkas areal minskats efter 1937, utan även tillse, att areal kommer sådana mindre jordbruk till godo, som med hänsyn till sin belägenhet i förhållande till fabriken och sin jordbeskaffenhet kunna anses lämpade för betodling, även om sådan tidigare icke bedrivits å fastigheten, därvid skall eftersträvas, att vederbörande odlares betareal kommer att stå i lämpligt förhållande till hans totalareal. Liksom 1937 skall därjämte vid medgivande av nyteckning i andra fall än de nyss berörda tillses, att principen om uppehållande av lämplig proportion mellan betareal och totalareal vinner tillämpning.

Vad beträffar *övriga bestämmelser i avtalet* mellan staten och sockerbolaget, särskilt i avseende å regler för sockerprisets fastställande, kan, såsom jag nyss antytt, vad i detta hänseende under en följd av år tillämpats icke i oförändrat skick komma till användning under nu rådande tidsförhållanden. Hittills har sockerpriset före ingången av ett regleringsår avtalsvägen fixerats till visst bestämt belopp (för sista avtalsperioden 32 öre för 1 kg K 5), vilket pris bolaget icke fått höja, med mindre världsmarknadspriset å socker undergått viss stegring. Med hänsyn till läget utomlands kan emellertid detta system i fortsättningen ej användas. Sockerpriset i Sverige bör anpassas efter produktionskostnaden för socker inom landet. Det måste under nuvarande osäkra förhållanden emellertid vara mycket svårt att på

förhand bedöma denna kostnad för en längre tidsperiod framåt. Kostnaderna för sockrets tillverkning hava nämligen sedan krigets början undergått väsentliga ändringar, särskilt i så måtto att priserna å bränsle, emballage med flera förnödenheter stegrats och visa tendens till ytterligare uppgång. Även andra kostnadsposter äro vanskliga att nu till storleken bedöma.

När det gäller att för en ny avtalsperiod träffa anordningar om sockerprisets bestämmande, har vid förhandlingarna med sockerbolaget till en början övervägts, huruvida man ej — på basis av en normalkalkyl rörande produktionskostnaderna vid sockertillverkningen — kunde uträkna ett visst grundpris å socker, vilket skulle få röna ändringar i uppåt- eller nedåtgående riktning, allt efter förekommande fördyring eller förbilligande i vissa särskilt angivna kostnadsposter. Sedan det från sockerbolagets sida emellertid framhållits, att nästan alla kostnadsposter under en kristid som den närvarande borde upptagas som rörliga, har det vid förevarande förhandlingar ansetts mera lämpligt och framkomligt, att ett sådant system i stället tillämpades, att staten garanterade bolaget täckning för samtliga med sockertillverkningen förbundna kostnader — viss förräntning av bolagets eget kapital däri inräknat — mot det att bolaget vore redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Samtidigt med att detta system säkerställde bolaget för täckning av tillverkningskostnaderna, förhindrade det bolaget att göra andra vinster på sockertillverkningen än den från början bestämda förräntningen av bolagets kapital. Anordningen är alltså att likna vid en på statens risk och för statens räkning av bolaget med dess anläggningar och resurser i övrigt bedriven sockertillverkning. Givet är, att med ett sådant system måste följa en noggrann och ingående kontroll från statens sida beträffande bolagets verksamhet och särskilt rörande dess bokföring och vad därmed sammanhänger. Därjämte bör från början bestämmas vissa regler, som under garantitiden skola av bolaget följas rörande sådana kostnaders bestridande, där olika principer eljest kunna uppställas, såsom rörande avskrivningar, lagervärdessättning, förräntning m. m. I enlighet med vad sålunda nu anförts om grundlinjerna för ett nytt avtal mellan staten och bolaget har, efter förhandlingar, upprättats ett *förslag till kontrakt av den lydelse, härvid fogad bilaga 1 utvisar*. Svenska sockerfabriksaktiebolaget har förklarat sig berett att för sin del underteckna detta kontrakt.

Beträffande de nya principer, som i vissa avseenden sålunda skola vinna tillämpning, torde närmare motivering nu böra lämnas särskilt rörande frågorna om prissättningen å socker, täckning av produktionskostnaderna samt statens kontroll å hithörande anordningar.

Först torde dock böra nämnas, att i kontraktsförslagets 1 §, som handlar om bolagets ensamrätt att importera socker, intagits en ny bestämmelse av innebörd, att det under avtalstiden och utan hinder av bolagets ensamrätt till sockerimport skall stå staten fritt att till riket införa de mycken-

heter socker, som kunna erfordras för säkerställande av landets försörjning med denna vara. Vid förhandlingarna har från bolagets sida uttalats, att bolaget förutsatte att eventuell raffinering och utförsäljning av möjligen importerat socker skedde med anlitande av bolaget.

Då, på sätt strax skall nämnas, statens garanti skall omfatta jämväl tillverkningen och försäljningen av sirap, har övervägts, huruvida det vore erforderligt att låta införselmonopolet avse även denna vara. Det har i nuvarande läge ej ansetts behöfligt att vidtaga några särskilda åtgärder för reglering av sirapsimporten. Jag förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t under den tid sockerpriset är underkastat reglering, i mån av behov vidtager de åtgärder beträffande sirapsimporten, som möjligen må bli erforderliga för upprätthållande av en lämplig relation mellan socker- och sirapspriserna.

Bolagets försäljningspris å socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhållna biprodukter skola enligt 4 § i kontraktsförslaget bestämmas av Kungl. Maj:t. Därvid förutsättes, att sockerbolaget vid varje lämpligt tillfälle hos Kungl. Maj:t, med erforderlig utredning, framställer de förslag till prissättning, som läget kräver, ävensom att det statliga kontrollorganet, likaledes efter tidslägets krav, utreder och yttrar sig i hithörande frågor. Vad särskilt angår biprodukter avses här huvudsakligen melass. Priserna å socker, sirap och biprodukter böra av Kungl. Maj:t så avvägas, att den enligt 5 § i avtalet staten åvilande garantien om täckning av produktionskostnaderna för socker principiellt och i stort sett infrias genom bolagets varuförsäljningar. Detta innebär alltså, att direkta statsanslag så vitt möjligt ej skola ifrågakomma för garantiens infriande. Det är klart, att det kan möta svårigheter att vid varje tillfälle på förhand så bedöma läget och utvecklingen, att icke prisjusteringar senare behöva vidtagas. Vidare kan en viss utjämning i prissättningen å socker olika tider emellan sannolikt bli erforderlig och lämplig. Sålunda kan exempelvis det tänkas vara lämpligt att redan i förväg och alltså under ett lägre kostnadsläge genom en förtidig prishöjning å socker samla visst belopp att under en senare tid användas för dämpande av den då eljest nödvändiga starkare prishöjningen. Ävenledes kan tänkas, att viss, för täckande av redan inträdd kostnadsökning i och för sig behöflig höjning av sockerpriset tills vidare i någon mån framflyttas, och att de erforderliga medlen i stället uttagas i ett framtida nedåtgående kostnadsläge genom att sockerpriset då får falla i något långsammare tempo än tillverkningskostnaderna nedgå. Det nu sagda innebär med andra ord, att det bör vara Kungl. Maj:t tillåtet att handhava prissättningen å socker och vid sockertillverkningen erhållna övriga produkter efter förhållandevis fri prövning och med rätt alltså att söka, i den mån så finnes lämpligt, utjämna sockerpriset skilda perioder emellan, allt dock under beaktande av att prissättningen som helhet betraktad så vitt möjligt länder till täckning av de kostnader, staten har att garantera.

Beträffande de regler som ansetts böra intagas i kontraktsförslaget i avseende å beräkandet av viktigare kostnadsposter, torde följande få framhållas.

En stor kostnadspost är avskrivningar å fabriker, maskiner och inventarier. Vad först beträffar avskrivningar å vid avtalets ingående redan förefintliga anläggningar och andra föremål böra dessa under avtalstiden ske enligt i huvudsak samma grunder, som av bolaget hittills tillämpats. För dessa föremål böra alltså de tidigare uppgjorda avskrivningsplanerna följas, och någon påskyndad eller stegrad avskrivning för dem bör alltså ej ingå under statens garanti. Vad därefter angår föremål, som nyanskaffas under avtalstiden, vare sig fråga är om byggnadsföretag vid fabriker, nyanskaffning av maskiner, inventarier e. d., synes det böra förutsättas, att bolaget under rådande kris ej vidtager dylika nyanskaffningar i vidare mån, än som betingas av verkligt behov. I den mån de förekommande nyanskaffningarna enligt vanlig industriell praxis ej äro att räkna till rent underhåll — i vilket fall de naturligtvis få avföras direkt på årets driftskonto — böra de, med viss jämkning, upptagas å anläggningskonto till det verkliga anskaffningsvärdet för att därefter allt efter sin beräknade livslängd bliva föremål för en planenlig avskrivning efter i huvudsak samma principer, som bolaget tillämpat för sina äldre föremål. Den nyss åsyftade jämkningen innebär, att, om nyanskaffningen på grund av krisförhållanden dragit avsevärt stegrade kostnader samt avser ersättning av äldre liknande föremål, bolaget ej bör förvägras att redan under anskaffningsåret göra viss skälig extra avskrivning å föremålet i fråga. Vid dylika extra avskrivningar torde hänsyn blott böra få tagas till den del av den ökade anskaffningskostnaden, som beror på av kristiden förorsakad fördyring. I kontraktets 5 § punkt 1 har medgivits, att dylik extra avskrivning får omfatta ett belopp av 75 % å sagda merkostnad, skolandet återstående anskaffningsvärde upptagas å anläggningskonto för att därefter med hänsyn till föremålets livslängd undergå planenlig nedskrivning.

Betydelsefulla utgiftsposter äro de, som avse bränsle, emballage och andra förnödenheter för driften. De belopp varmed de belasta ett visst räkenskapsårs produktionskostnadskonto äro beroende, förutom av årets inköpsvärden, jämväl av de värden, vartill lagren av respektive varor upptagas. Vid ingången till krisen hade sockerbolaget sina lager av driftförmödenheter bokförda till betryggande värden, understigande rådande dagspriser. Nu har i punkt 2 av avtalets 5 § intagits en bestämmelse av innebörd, att bolaget vid sina anspråk på statens garanti under avtalstiden ej på något sätt får så förfara med sin lagervärdering å bränsle och andra förnödenheter för driften, att ytterligare nedskrivning av dessa lagervärden företages. Å andra sidan har det ej ansetts böra förvägras bolaget att i avseende å vara av nu åsyftat slag för lika stor lagerkvantitet som den ingående under avtalstiden behålla samma à-pris vid

lagervärdesättning som det ingående å-priset. Det nu sagda torde även kunna uttryckas så, att i mellanhavandet mellan staten och bolaget skall — i avseende å driftförnödenheter — så förfaras, att varje års tillverkning får bära omkostnader för förbrukade förnödenheter till det genomsnittspris — varken mer eller mindre — som under året i fråga varit gällande vid nyinköp av respektive förnödenheter.

I avseende å lagervärdering av råsocker och raffinad har i kontraktsförslaget tillämpats en för bolaget strängare regel än beträffande driftförnödenheterna. För sockerlagret har uppställts den principen, att bolaget ej — vare sig sockerlagret säljes eller kvarbliver — får under avtalstiden göra någon av kristidens förhållanden eller eljest av prisstegring förorsakad extra vinst. Även i sockerlagret äger bolaget vissa reserver, i det att lagren av såväl raffinad som råsocker äro bokförda till å-pris, som understiga dagens salupris å socker. De sålunda i sockerlagret förefintliga reserverna torde, såsom varande bolagets tillhörighet, få av bolaget även under avtalstiden, i den mån de ej bliva föremål för beskattning, behållas till de belopp, vartill de med utgångspunkt från ett sockerpris av 32 öre för 1 kg K 5 nu kunna anses uppgå. Sker däremot en höjning i priset å socker, bör den värdestegring, som av dylik anledning måste anses uppstå i sockerlagret, icke få tillfalla sockerbolaget, utan denna värdestegring bör i stället få tagas i anspråk för täckande av de under avtalstiden uppstående kostnaderna för sockertillverkningen. Den myckenhet socker, som vid avtalstidens utgång finnes i lager, bör bolaget emellertid beredas tillfälle att få utförsälja till de försäljningspriser, som varit gällande vid avtalsperiodens utgång. För infriandet av sist åsyftade förbindelse från statens sida kan befinnas erforderligt, att gällande införselreglering utsträckes att efter avtalstiden gälla under viss ytterligare tidsperiod, ett spörsmål vartill jag senare återkommer. I punkt 3 av 5 § i kontraktsförslaget hava de nyss angivna principerna för lagervärdesättningen av socker kommit till uttryck. Vad där anges avser att reglera det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och bolaget oavsett vilka grunder, som av bolaget tillämpas i dess bokföring.

Utgifterna för skatter böra vid garantiens bestämmande upptagas till den skattesumma, som beräknas belöpa å den vinst, som bolaget — med utgångspunkt från den medgivna förräntningen av bolagets eget kapital — anses kunna påräkna under samma år, d. v. s. ett sammanlagt vinstbelopp av 4 725 000 kronor.

Sockerbolaget har hittills följt den principen, att i boksluten tagits som utgift de skattebelopp, varå debetsedel då erhållits, dock att kronoskatten på basis av bokföringsårets resultat beräknats och intagits i bokslutet för det närmast följande året. Härigenom har bolaget beträffande bokföring av skatter kommit ett år efter i avseende å kronoskatten och två år efter i avseende å kommunalskatten. Det sålunda »eftersläpande» skattebeloppet utgjorde vid 1938/39 års bokslut 2 121 000 kronor. Bolaget har i syfte att avveckla detta

förhållande under de två senaste åren avsatt tillhopa 800 000 kronor till en skattereserv, varför den ej täckta delen av de »eftersläpande» skatterna utgjorde 1 321 000 kronor. Nu har bolaget vid förhandlingarna yrkat, att systemet med avsättning till skattereserv i syfte att få det »eftersläpande» skattebeloppet täckt måtte få vinna tillämpning även under den nu ifrågasatta avtalstiden. Det har ansetts vara rimligt att i så måtto tillmötesgå detta krav, att för vartdera räkenskapsåret 1939/40 och 1940/41 torde såsom under statsgarantien ingående utgift jämväl få inräknas en fjärdedel av det »eftersläpande» skattebeloppet eller alltså 330 000 kronor per år. Bestämmelse härom har intagits i kontraktets 5 § 4 punkten.

I garantien för kostnader torde böra ingå täckning för det på året belöpande verkliga nettoräntebeloppet, varmed förstås utgiftsräntorna efter avdrag av eventuella inkomsträntor. Bland räntorna torde få medräknas även sådana, som kunna uppkomma på grund av mellan bolaget och dess dotterbolag förefintliga kreditförhållanden.

Beträffande förräntningen av bolagets eget kapital stadgas i 5 § punkt 5, att bolaget skall hava möjlighet att av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap tillhopa med bolagets övriga verksamhet (jordbruk, rederirörelse, dotterbolag m. m.) erhålla ett så avvägt vinstbelopp, att bolaget liksom hittills kan utdela 3 kronor 50 öre per aktie. Här för torde erfordras, att från tillverkningen och försäljningen av socker, sirap och biprodukter framkommer ett överskott av 4 100 000 kronor. Sagda belopp har därför medgivits såsom vinst å ifrågavarande tillverkning och försäljning. På hemställan av bolaget har härtill lagts ett ytterligare belopp av 200 000 kronor att disponeras för ändamål, som bolagets styrelse äger fritt bestämma.

Vad beträffar finansieringen av bolagets rörelse under avtalstiden förutsattes, att denna angelägenhet av bolaget så vitt möjligt ordnas på affärs-mässigt sätt som hittills med anlitande i mån av behov av enskilda kreditkällor. Emellertid har från bolagets sida framhållits, att prisstegringen och den belastning av sockerlagret med en del av de löpande kostnaderna, som enligt kontraktets 5 § 3 punkten förutsattes skola ske, kan komma att ställa stora anspråk på bolagets likviditet. Bolaget har därför ifrågasatt, huruvida ej — till förhindrande av att bolaget för driftens finansiering nödgas anlita långfristiga krediter — staten kunde finna lämpligt att under avtalstiden tillhandahålla kortfristiga krediter, i den mån sådana ej kunna på antagbara villkor erhållas i den fria penningmarknaden. Efter samråd med chefen för finansdepartementet vill jag i anledning härav framhålla, att i princip någon erinran icke synes böra föreligga mot att på denna punkt tillmötesgå bolagets önskemål.

Den kontroll, som från statens sida erfordras på grund av statens kostnadsgaranti åt bolaget, måste givetvis bliva omfattande och maktpåliggande. Det härför erforderliga organet, statens sockernämnd, torde som sin viktigaste uppgift få att granska och be-

döma bolagets kostnader samt dess ekonomiska verksamhet över huvud taget, enkannerligen ur synpunkten av statens garanti. Men sockernämnden bör därjämte följa frågan om sockerprisets lämpliga avvägning samt handlägga enahanda frågor rörande betarbetarlöner m. m., som hittills omhänderhåfts av statens nuvarande sockernämnd. Däremot bör det icke tillkomma nämnden att behandla frågor i övrigt rörande landets försörjning med socker. Med hänsyn till den nya uppgiften att granska bolagets produktionskostnader m. m. torde nämnden böra erhålla ändrad sammansättning samt utrustas med nya befogenheter och tillhandahållas erforderliga, i industriell drift och bokföring erfarna arbetsbiträden. Kostnaderna för nämnden torde böra bestridas direkt av staten enligt närmare bestämmelser av Kungl. Maj:t. För ändamålet torde av riksdagen nu böra äskas ett förslagsanslag å 100 000 kronor.

Även om, på sätt i avtalet angivits, vissa grundregler redan från början bestämmas rörande omfattningen av statens kostnadsgaranti, kan sannolikt ej undvikas, att under verksamhetens fortgång olika meningar uppstå mellan staten och bolaget, huruvida viss kostnad skall ingå under statens garanti. Det synes vara lämpligt att sockernämnden härutinnan har befogenhet att, inom vissa gränser, med självständig beslutanderätt företräda staten som avtalsslutande part. Sockernämnden skall alltså vara ett ansvarigt, statens intressen tillvaratagande organ i avseende å tillämpningen i olika enskilda fall av bestämmelserna i kontraktet om bolagets redovisningsskyldighet för sina sockerinkomster och om statens garanti beträffande produktionskostnaderna. Frågor av nu antydd art kunna tänkas uppkomma till prövning antingen genom att nämndens granskning av bolagets utgifter och verksamhet föranleder nämnden att anmärka på viss utgiftspost eller på någon grupp av affärshändelser eller ock genom att bolagets ledning på förhand hos nämnden efterhör, huruvida nämnden anser viss utgift eller affärshändelse böra få inrymmas under statens garanti. Förslaget utgår från, att den mening, som nämnden uttalar i dylik fråga, skall gentemot bolaget gälla såsom statens besked rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och bolaget på grund av avtalet. Det kan emellertid tänkas, att bolaget ej vill godtaga nämndens mening rörande viss dylik fråga och nämnden skall då enligt 8 § av kontraktet vara skyldig att på begäran av bolaget underställa frågan Kungl. Maj:t, som har att efter inhämtande av yttrande från en opartisk, sakkunnig delegation, sammanfatt på sätt i lagen om skiljemän är stadgat, meddela beslut om den ståndpunkt, som staten i sin egenskap av part i avtalet skall intaga i den uppkomna tvistefrågan.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen böra gälla först och främst för det verksamhetsår, som börjar den 1 augusti 1940 och utlöper den 31 juli 1941. I betraktande av stadgandena i avtalet om avskrivningar, vinst, lagervärdering m. m. kan klarhet och reda näppeligen ernås, med mindre

avtalet utlöper vid viss bokslutsdag. Ytterligare har efter särskild överenskommelse med bolaget bestämts, att de i kontraktet intagna bestämmelserna om prissättning å socker, sirap och biprodukter, om redovisning av bolagets inkomster och täckning av dess utgifter samt om kontroll över bolagets verksamhet m. m. skola, utan hinder av det nu gällande avtalet, lända till efterrättelse även i avseende å bokföringsåret 1939/40. Därvid har dock förutsatts, att sådana beslut om kostnaders bestridande, som fattats av bolagets styrelse eller direktion före slutförandet av förevarande förhandlingar, d. v. s. före den 16 mars 1940, skola i mellanhavandet mellan staten och bolaget godkännas utan särskild prövning från statens sida.

Jag vill i detta sammanhang anmäla, att en höjning av sockerpriset med 4 öre för kilogram kommer att vidtagas den 1 april. För krossmelis (K 5) kommer sålunda priset från och med nämnda dag att bli 38 öre för kilogram. Höjningen motiveras främst av ökade omkostnader för bolaget till följd av höjda priser å bränsle, emballage m. fl. förnödenheter för sockertillverkningen. Inkomsterna på grund av höjningen av sockerpriset liksom bolagets övriga inkomster under innevarande räkenskapsår komma, som tidigare nämnts, att ingå i regleringen.

De uttalanden, vilka vid behandlingen av förevarande spörsmål 1933 gjordes rörande sockerimportörs inköpsrätt hos sockerbolaget samt rörande utjämning av detaljhandelsmarginalen, torde böra äga avseende jämväl å den nya avtalstiden. Vad särskilt angår sistberörda spörsmål torde detta i nuvarande läge påkalla särskild uppmärksamhet. Det är ock min avsikt att så snart den undersökning i ämnet, som uppdragits åt sockernämnden, slutförts, till närmare övervägande upptaga frågan huruvida särskilda åtgärder från statens sida kunna anses påkallade.

För kontraktets giltighet fordras riksdagens samtycke. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att kontraktet må varda godkänt av riksdagen ej utgör hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar i detsamma, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen beslutar, att för tiden från och med den 1 oktober 1940, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt, som i det följande närmare skall angivas, rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde ankomma på Kungl. Maj:t. Därvid torde givetvis iakttagas, att importen lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fall. Beträffande den tidpunkt, då införselmonopolet skall

utlöpa, är att märka, att ehuru avtalet med bolaget skulle utgå den 31 juli 1941, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörd, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning, vilket kan antagas hava skett vid ingången av februari månad 1942.

Proposition i ärendet lärer jämlikt § 54 riksdagsordningen kunna avläsas, utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att för tiden från och med den 1 oktober 1940 till och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes, dock senast den 31 januari 1942 rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

dels i huvudsak godkänna det såsom bilaga till statsrådsprotokollet i ärendet fogade förslaget till kontrakt mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget;

dels ock till *statens sockernämnd* för budgetåret 1940/41 under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag*

av ..... 100 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avläsas till riksdagen.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.

Bilaga 1.

Förslag
till
K o n t r a k t
mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som för säkerställande av landets försörjning med socker må anses erforderliga.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1940 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt icke må, med undantag som följer av bestämmelserna i 3 § första stycket, understiga de priser, som i följande tabell äro angivna för olika medelhektarskördar. Med medelhektarskörd förstås därvid det tal, som erhålles om den av bolaget för 1940 inköpta myckenheten sockerbetor, uttryckt i deciton inköpt betvikt, delas med den samma år odlade totala sockerbetsarealen, angiven i hektar uppmätt areal.

Medelhektarskörd		Sockerbetspris för deciton	
Minst 360 deciton	.....	3 kronor	2 öre
» 350, men lägre än 360 deciton	.....	3 »	6 »
» 340, » » » 350 »	.....	3 »	10 »
» 330, » » » 340 »	.....	3 »	14 »
» 320, » » » 330 »	.....	3 »	18 »
» 310, » » » 320 »	.....	3 »	22 »
Lägre än 310 deciton	.....	3 »	26 »

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakt gälla i huvudsak de grunder, som tidigare tillämpats av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag.

3 §.

Bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1940, innehållande bestämmelse om i 2 § angivet pris, med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1940 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 7 § omförmälda nämnden.

Vad betodlare enligt 2 § i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåren 1939/40 och 1940/41, därvid räkenskapsår anses börja den 1 augusti och sluta den 31 juli året därpå, är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställning erhållna biprodukter, och åtager staten sig att svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt nedan angivna grunder iakttagas.

1. Avskrivningar å vid ingången av räkenskapsåret 1939/40 befintliga anläggningar, maskiner och inventarier skola ske i huvudsak efter hittills tillämpade grunder. Beträffande i detta stycke avsedda föremål, som ny-

anskaffas under något av ovan nämnda räkenskapsår, böra dessa — i den mån fråga ej är om rent underhåll — upptagas å anläggningskonto till det verkliga anskaffningsvärdet för att därefter med hänsyn till föremålets livslängd undergå planenlig avskrivning; dock må bolaget, om nyanskaffningen på grund av krisförhållanden dragit stegrade kostnader samt avser ersättning av äldre liknande föremål, under det räkenskapsår, då anskaffningen skett, göra en extra avskrivning till belopp av 75 procent å den av nyss nämnd orsak uppkomna merkostnaden, skolande återstående anskaffningsvärde upptagas å anläggningskonto för att därefter bliva föremål för planenlig avskrivning.

2. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må för vartdera av ovannämnda räkenskapsår upptagas i bokslutet, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris som gällt för det ingående. Därest det utgående lagret till kvantiteten överskjuter det ingående, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

3. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under vartdera räkenskapsåret 1939/40 och 1940/41 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringsskostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt punkt 5 härnadan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Skulle, oaktat bolagets vinst på sockertillverkningen alltså genom förvarande bestämmelser under avtalstiden begränsas på nyss angivet sätt,

bolaget under avtalstiden likväl få vidkännas någon skatt till följd av värdeökning e. d. i bolagets sockerlager, skall i mellanhavandet mellan staten och bolaget dylikt skattebelopp ej omfattas av statens garanti.

4. Beträffande skatter till stat och kommun skall iakttagas, att vartdera räkenskapsårets drift får påföras ett kostnadsbelopp, motsvarande den skattesumma, som beräknas utgå på grund av ett under ett vart av samma år uppkommet påräkneligt vinstbelopp av 4 725 000 kronor. Till en för gäldande av s. k. eftersläpande skatter avsedd skattereserv får dessutom under vartdera året avsättas ett belopp av 330 000 kronor.

5. Under statens garanti må inräknas jämväl *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet *dels ock* ett årligt belopp av 4 300 000 kronor avsett att, tillhopa med bolagets å annan verksamhet än tillverkning och försäljning av socker och sirap erhållna vinst, användas till förräntning av bolagets eget kapital eller till ändamål, som bolagets styrelse äger fritt bestämma.

6. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omtänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efter sättande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

7. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattats av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leverandagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (*statens sockernämnd*).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt träder i kraft från och med tidpunkten för dess undertecknande samt gäller till och med den 31 juli 1941. Bestämmelserna i det enligt godkännande av 1938 års riksdag mellan staten och bolaget ingångna kontraktet skola, i den mån de strida mot nu förevarande kontrakt, anses upphävida genom sistnämnda kontrakt.

Bilaga 1 a.

Förbindelse

till

statens sockernämnd

angående betarbetarlönerna 1940 samt bestridande av vissa på statens sockernämnd ankommande kostnader.

1 §.

Undertecknad, här nedan kallad betodlaren, förbinder sig gentemot statens sockernämnd att vid användning under 1940 av lejd arbetskraft för sockerbetors skötsel eller upptagning — där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelser — iakttaga följande:

1. För *sommarskötseln* skall, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 80 kronor 64 öre per tunnland. — För *upptagningen* skall ackordet vara likaledes minst 74 kronor 40 öre per tunnland. För upptagning, som verkställes senare under året än den 9 november, utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 6 öre per 400 sträckfamnar för varje 1 000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed skörden å egendomen överstiger 280 deciton betor per hektar. — *Helackordet* skall alltså vara minst 155 kronor 4 öre per tunnland jämte kvantitetstillägg i förekommande fall. — *Bortfaller den första av ovannämnda hackningar*, minskas ackordet för sommarskötseln liksom helackordet med 3 kronor 84 öre per tunnland. *Bortfaller den sista hackningen*, minskas samma ackord med 11 kronor 52 öre per tunnland.

(Se noten
här nedan.)¹

2. Kvantitetstillägg utbetalas senast två veckor efter kampanjens slut vid vederbörande fabrik. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller av annan mellankommande orsak är förhindrad att slutföra åtaget arbete om minst 3 200 sträckfamnar och för detsammias slutförande ställer annan arbetare i sitt ställe, skall kvantitetstillägg utgå till respektive arbetare i proportion till utfört arbete.

Betodlaren förbinder sig att, sedan leveransen av sockerbetor för året avslutats, för betarbetare, som så påfordrar, förete skriftlig, av svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhandahållen uppgift å sin medelskörd av sockerbetor under året.

3. Erhåller betarbetaren icke ersättning enligt bestämmelserna i 1 och 2 mom., är betodlaren pliktig att, där han ej inom viss av statens sockernämnd

förelagd tid styrker sig hava till betarbetaren betalat vad som felas, efter anmodan av nämnden utgiva ett belopp, motsvarande den felande ersättningen jämte 5 procent årlig ränta därå, att av nämnden disponeras enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

2 §.

Tillika förbinder sig betodlaren att till täckande av kostnader, som statens sockernämnd har att bestrida, under 1940 till nämnden erlägga en avgift av intill 3 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda år. Avgiften, vilkens närmare belopp fastställs av Kungl. Maj:t, skall innehållas å betodlaren tillkommande betlikvid. För del av hektar reduceras avgiften i proportion till arealen.

3 §.

Tvister om tolkningen och tillämpningen av denna förbindelse — däri inbegripet avgörande, huruvida och i vad mån ersättningsskyldighet enligt 1 § 3 mom. föreligger — skola avgöras enligt gällande lag om skiljemän, med iakttagande att skiljemännen skola vara tre, varav en utses av styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och en av styrelsen för svenska lantarbetareförbundet samt den tredje (ordföranden) av Kungl. Maj:t.

¹ I följande fall må 1 § 1 mom. i stället hava nedan angivna lydelse, nämligen beträffande

betodlare å Gotland.

För *sommarskötseln* skall, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 75 kronor per tunnland. — För *upptagningen* skall ackordet vara minst 68 kronor för tunnland. För upptagning, som verkställs senare under året än den 9 november, utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 4 öre per 400 sträckfamnar för varje 1 000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed skörden å egendomen överstiger 250 deciton betor per hektar. — *Helackordet* skall alltså vara minst 143 kronor per tunnland jämte kvantitetstillägg i förekommande fall. — *Bortfaller den första av ovannämnda hackningar*, minskas ackordet för sommarskötseln liksom helackordet med 4 kronor per tunnland. *Bortfaller den sista hackningen*, minskas samma ackord med 11 kronor per tunnland.

betodlare, som tecknar betodlingskontrakt med *Mörbylånga råsockerfabrik*:

För *sommarskötseln* skall, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 79 kronor per tunnland. — För *upptagningen* skall ackordet vara

minst 64 kronor per tunnland. För upptagning, som verkställes senare under året än den 9 november, utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 4 öre per 400 sträckfamnar för varje 1 000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed skörden å egendomen överstiger 250 deciton betor per hektar. — *Helackordet* skall alltså vara minst 143 kronor per tunnland jämte kvantitetstillägg i förekommande fall. — *Bortfaller den första av ovannämnda hackningar*, minskas ackordet för sommarskötseln liksom helackordet med 4 kronor per tunnland. *Bortfaller den sista hackningen*, minskas samma ackord med 11 kronor per tunnland.
